

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ПРИВАТНОГО ПРАВА І ПІДПРИЄМНИЦТВА
ІМЕНІ АКАДЕМІКА Ф. Г. БУРЧАКА**

КОЧИН ВОЛОДИМИР ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 347.471::341.24

**ЦИВІЛЬНІ ВІДНОСИНИ У НЕПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ТОВАРИСТВАХ ТА
УСТАНОВАХ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ
АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ACQUIS ЄС**

Спеціальність 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Київ – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у відділі міжнародного приватного права і порівняльного правознавства Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України.

Науковий консультант: доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України
Галянтич Микола Костянтинович,
Науково-дослідний інститут
інтелектуальної власності НАПрН України,
керівник Центру наукових експертиз

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
дійсний член (академік) НАПрН України
Майданик Роман Андрійович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
завідувач кафедри цивільного права Інституту права

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України
Спасибо-Фатєєва Інна Валентинівна,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
професор кафедри цивільного права № 1

доктор юридичних наук, професор
Васильєва Валентина Антонівна,
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»,
директор Навчально-наукового юридичного інституту

Захист відбудеться *«12» травня 2021 року об 11-00 годині* на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.500.01 у Науково-дослідному інституті приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України за адресою: 01042, м. Київ, вул. М. Раєвського, 23-А.

З дисертацією можна ознайомитися у Науково-дослідному інституті приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України за адресою: 01042, м. Київ, вул. М. Раєвського, 23-А.

Автореферат розіслано *«09» квітня 2021 року*.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

В. М. Короленко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Однією із ключових сфер партнерських відносин між Україною та ЄС є право компаній, що прослідковується як у положеннях глави II Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами (втратила чинність), так і чинної Угоди між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (глава 13). Цей розділ *acquis* ЄС орієнтований переважно на підприємництво, однак співвідношення його загальних положень з ґносеологічним підходом до свободи асоціації та філантропії слугуватимуть ґрунтом до формування моделі правового регулювання відносин у непідприємницьких товариствах та установах, що сприятиме виконанню положень Угоди про асоціацію щодо співробітництва з питань громадянського суспільства (глава 26).

Відповідно до щорічної доповіді «Стан розвитку громадянського суспільства в Україні у 2020 році» серед проблем розвитку громадянського суспільства є правова невизначеність щодо кінцевих бенефіціарних власників для організацій громадянського суспільства. Вважаємо, що вирішення цієї проблеми потребує комплексного розуміння суті відносин у непідприємницьких товариствах та установах, а також удосконалення законодавства, що регулює ці відносини, відповідно до *acquis* ЄС.

Так, Договір про функціонування ЄС виводить на перше місце регулювання економічних відносин фундаментальні свободи, зокрема, свободу заснування щодо форми та структурних змін (ст. 49, 54) та свободу руху капіталу (ст. 63). Директиви права компаній забезпечують гармонізацію національного законодавства та не спрямовані на загальну уніфікацію. Для регулювання статусу непідприємницьких юридичних осіб привертають увагу статuti європейського товариства економічних інтересів (EEIG), європейського кооперативу (SCE), а також пропонувані європейська установа (FE) та європейська асоціація (EA), які створюють основи функціонування наднаціональних непідприємницьких організацій, а також закладають теоретико-правові засади адаптації законодавства до *acquis* ЄС.

Сприйняття непідприємницьких організацій виключно як суб'єктів правових відносин не завжди дозволяє вирішити проблем, що виникають в окремих відносинах (наприклад, фінансування будівництва, управління майном, волонтерство тощо), тобто при переведенні досліджень з площини суб'єкта у площину змісту цивільних відносин. Отже, якщо відносини в підприємницьких товариствах досліджуються в межах корпоративного права, то відносини у непідприємницьких товариствах і установах залишаються переважно недослідженими.

Спеціальні наукові дослідження, що стосувалися цивільно-правового статусу непідприємницьких організацій, цивільно-правових проблем громадянського суспільства, а також європеїзації національного приватного права здійснили такі українські вчені як: Біляєв О. О., Борисова В. І., Васильєва В. А., Вітка Ю. В., Войцеховська Х. В., Галянтич М. К., Давидова Н. О., Добкіна К. Р., Довгерт А. С., Дудорова К. Б., Жигалкін І. П., Зеліско А. В., Зозуляк О. І., Капталан І. М.,

Коверзнев В. О., Кривенко Ю. В., Крупчан О. Д., Кузнецова Н. С., Кучеренко І. М., Лещенко Д. С., Литвин І. В., Літвіна О. Ю., Луць В. В., Майданик Р. А., Мандрика Л. М., Машуков Р. О., Менджул М. В., Парута Ю. І., Піддубна В. Ф., Плахіна І. В., Семчик В. І., Соловійов О. М., Спасибо-Фатєєва І. В., Тіхонова М. А., Ущапівська Л. В., Філатова Н. Ю., Фучеджі В. Д., Харитонов Є. О., Харитонова О. І., Чепурнов В. О., Шпуганич І. І., Ятченко Є. О.; а також іноземні науковці, зокрема Anheier H., Ben-Ner A., Grundmann S., Hansmann H., Hemström S., Hondius F. W., Hopt K. J., Immenga U., Münkner H.-H., Then V., Van der Ploeg T. J., Verrucoli P., von Gierke O., von Hippel T., Walz W. R. та багато інших.

Роботи цих учених, а також останні фахові публікації, свідчать про спрямованість наукового пошуку переважно щодо окремих проблем інституту невідприємницьких організацій та не орієнтовані на адаптацію законодавства України до *acquis* ЄС.

Особливий інтерес до цих юридичних осіб приватного права продиктований етапом оновлення (рекодифікації) цивільного законодавства в частині формування законодавчого регулювання закритого переліку організацій. У цьому процесі доречним є встановлення загальних норм щодо невідприємницьких товариств та установ, що дозволять створити «найпростіші» форми організацій без спеціального законодавства на зразок практики багатьох європейських держав.

Порівняльний аналіз *acquis* ЄС та законодавства України щодо відносин у невідприємницьких товариствах та установах дозволить розширити уявлення про правову природу членства (участі) у цих організаціях, сформулювати новий теоретичний погляд на них як різні форми цивільних відносин, визначити особливості здійснення та захисту цивільних прав та обов'язків засновників (учасників) цих юридичних осіб щодо реалізації приватних та суспільних інтересів. Дослідження адаптації законодавства України стосується не лише розуміння права на свободу об'єднання (асоціації), задекларованого у ст. 11 ЕЧПР, але й інших цивільних відносин (управління власністю та фінансовими активами, захист прав споживачів, саморегулювання підприємницької діяльності тощо), що міститься у джерелах *acquis* ЄС у частині права компаній та інших сферах.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до: пріоритетного напрямку розвитку правової науки на 2016–2020 року – «Поглиблення приватноправових засад функціонування громадянського суспільства в умовах євроінтеграції», визначеного Стратегією розвитку наукових досліджень НАПрН України на 2016–2020 роки; плану науково-дослідних робіт Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України у межах тем «Удосконалення правового регулювання статусу невідприємницьких організацій в Україні» (номер державної реєстрації 0113U001119) та «Приватноправові проблеми реалізації євроінтеграційної стратегії України» (номер державної реєстрації 0117U002140); грантової підтримки Інституту Макса Планка з порівняльного та міжнародного приватного права (м. Гамбург, ФРН) за темою «Legal nature of relations in non-entrepreneurial organisations in Ukraine and EU member states»; грантової підтримки Державного фонду фундаментальних досліджень за конкурсним проектом № Ф83/51567. Тему дисертаційного дослідження затверджено

Вченою радою Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України 27.04.2016 (протокол № 4) та опубліковано за № 134 без зауважень відділення цивільно-правових наук НАПрН України (Перелік тем дисертаційних досліджень з проблем держави і права (затверджених у 2016 р.): розглянуті та схвалені координаційними бюро відділень Національної академії правових наук України / упоряд.: В. А. Журавель, Д. В. Лук'янов, Н. М. Вапнярчук. Х.: Право, 2017. С. 33).

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розв'язання наукової проблеми, яка полягає у формулюванні сучасної, цілісної, завершеної теорії цивільних відносин у невідприємницьких товариствах та установах як організаціях на основі теоретичних та практичних засад адаптації законодавства України до *acquis* ЄС.

Реалізація названої мети дисертаційного дослідження зумовила необхідність вирішення таких *задач*:

- визначити ступінь наукової розробки проблематики відносин у невідприємницьких товариствах та установах у вітчизняній та європейській правових доктринах;

- окреслити гносеологію правової природи відносин у невідприємницьких товариствах та установах в Україні та державах-членах ЄС;

- встановити *acquis* ЄС щодо відносин у невідприємницьких товариствах та установах;

- окреслити механізм правового регулювання відносин у невідприємницьких товариствах та установах в Україні як об'єкт адаптації до *acquis* ЄС;

- визначити елементи адаптації законодавства України, що регулює відносини у невідприємницьких товариствах та установах, до *acquis* ЄС;

- обґрунтувати екзистенціальні засади невідприємницьких товариств та установ;

- визначити сутність невідприємницьких товариств та установ;

- сформулювати систему невідприємницьких товариств та установ;

- визначити місце невідприємницьких товариств у механізмі здійснення цивільних прав та інтересів осіб;

- обґрунтувати місце установ у механізмі здійснення цивільних прав та інтересів осіб;

- охарактеризувати кооперацію, кооперативні відносини та невідприємницькі кооперативи;

- визначити особливості здійснення суб'єктивних цивільних прав та виконання обов'язків учасниками відносин у невідприємницьких товариствах та установах;

- визначити особливості охорони та захисту суб'єктивних цивільних прав та інтересів учасників відносин у невідприємницьких товариствах та установах;

- визначити особливості цивільно-правової відповідальності учасників відносин у невідприємницьких товариствах та установах;

- сформулювати перспективи удосконалення цивільно-правового регулювання відносин у невідприємницьких товариствах та установах в Україні.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у зв'язку з участю (членством) та управлінням у невідприємницьких товариствах та установах, відповідно до права України та *acquis* ЄС.

Предметом дослідження є цивільні відносини у непідприємницьких товариствах та установах, що формуються на теоретичних та практичних засадах адаптації законодавства України до *acquis* ЄС.

Методи дослідження обрано відповідно до найбільш типових концепцій праворозуміння, зокрема, легізму, юснатуралізму та юридичного лібертаризму. Врахована філософія цивільного права, згідно якої «координатами» цивілістичного дослідження є суб'єкти, об'єкти та зміст відносин відповідно до предмету та принципів. Непідприємницькі товариства та установи розглянуто: (а) як юридичні особи через теорію організації, тобто як об'єкт дослідження, що має впорядковану внутрішню структуру комплексу взаємопов'язаних елементів, що характеризується цілеспрямованим функціонуванням та розвитком; (б) як елементи громадянського суспільства, зокрема, у аспекті права на свободу об'єднання (ст. 314 ЦК України), на основі юснатуралістичних принципів, які спричинені соціорегулятивними закономірностями та природно-правовими концепціями; (в) відповідно до економічних факторів в аспекті гносеологічної природи досліджуваних відносин. У процесі всього дослідження використані загальні (філософські) підходи, зокрема, діалектика як адекватне відображення матеріальної дійсності, а також метафізика з огляду на зовнішні фактори, що впливають на юридичну науку, зокрема, логічний позитивізм, аналітична філософія, юридична герменевтика та екзистенціалізм.

Емпіричні дослідження відносин у непідприємницьких товариствах зумовили пізнання об'єктів, які не врегульовані нормативно-правовими актами, зокрема, джерелами слугували *acquis* ЄС, законодавство та так звані корпоративні акти (розділи 2–4). Індукція застосована при дослідженні організаційно-правової форми установи (підрозділ 3.3), дедукція дозволила на основі загального розуміння відносин у товаристві зробити висновки щодо окремих його видів, правовий статус яких не деталізовано (підрозділ 3.2). За допомогою абстрагування та моделювання поширено спільні ознаки предметів на всі предмети множини та змодельовано відповідне належне правове регулювання (підрозділ 3.4, розділ 5). Синергетичний підхід дозволив аналізувати інститут як цілісну систему (підрозділ 3.1), спрогнозувати її розвиток та можливість самоорганізації у межах, встановлених законодавством (підрозділ 5.2). Формально-юридичний (юридико-технічний, догматичний) та порівняльні методи використані при дослідженні механізму правового регулювання (підрозділ 2.3), норм законодавства, юридичної практики про непідприємницькі товариства та установи (розділи 3–4). Порівняльний метод широко застосовано внаслідок компаративістського характеру дослідження в межах правових систем України та *acquis* ЄС (розділи 2–4), що відповідає ознакам, узагальненим *Merryman J. H., Clark D. S., Haley J. O.*: функціональність; концентрування не безпосередньо на нормах, а на їх впливі на відносини, правову доктрину та покращення права; можливість пересаджування (трансплантація) правових норм.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першою у вітчизняній цивілістичній науці цілісною, завершеною теорією цивільних відносин у непідприємницьких товариствах та установах як організаціях на основі теоретичних та практичних засад адаптації законодавства України до *acquis* ЄС.

Наукова новизна результатів дослідження конкретизується у таких положеннях і висновках, що виносяться на захист:

вперше:

1) запропоновано узагальнену теорію відносин у непідприємницьких товариствах та установах, сформовану відповідно до права на заснування юридичної особи на підставі: а) свободи об'єднання у формі членських організацій, до яких у державах-членах ЄС відносять асоціації (associations) та кооперативні товариства (cooperative societies); а також їх альтернативні форми – партнерства (partnerships) та товариства з обмеженою відповідальністю (limited liability companies); б) реалізації правомочностей власника майна, яке передається нечленським організаціям – установам (foundations) та трастам (trusts);

2) охарактеризовано зміст відносин у непідприємницьких товариствах як систему прав та обов'язків, що виникають в учасників/членів щодо управління товариством, задоволення їх особистих немайнових чи майнових прав та інтересів; а відносин в установах – як права та обов'язки щодо управління установою та реалізації її мети, визначеної засновником;

3) встановлено, що відносини членства мають характер саморегулювання, відповідно до якого юридично рівні учасники або учасник на основі законодавчої моделі правового регулювання суспільних відносин здійснюють дії для встановлення, зміни чи припинення цивільних відносин, згідно з повною відповідністю законодавчій нормі або на основі корпоративного акту з урахуванням вимог законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості;

4) окреслено проблематику досліджень відносин у непідприємницьких товариствах та установах, зокрема: а) визначення системи відносин, що складає субінститут непідприємницьких юридичних осіб, структурні елементи якої відображають відносини в окремих видах непідприємницьких товариств та установ (проблема форми та сутності відносин); б) еволюція відносин у непідприємницьких товариствах та установах, що дозволяє визначити таксономію непідприємницьких юридичних осіб та визначити перспективи їх розвитку (проблема належного правового регулювання відносин); в) міжгалузевий характер окремих відносин, а також застосування інших соціальних регуляторів (проблема механізму правового регулювання); г) особливості здійснення та захисту цивільних прав та виконання обов'язків учасниками відносин у непідприємницьких товариствах та установах (проблема правореалізації та правозастосування); г) удосконалення правового регулювання відносин у непідприємницьких товариствах та установах (проблема поєднання теорії та практики);

5) запропоновано здійснювати гармонізацію законодавства, що регулює відносини у непідприємницьких товариствах та установах, на загальних принципах: вільне створення непідприємницьких товариств та установ, можливість безперешкодного набуття статусу юридичної особи, єдині вимоги до органів управління, транспарентність відносин управління та договірних відносин;

б) визначено, що неформальні організації можуть набувати властивостей суб'єктів права як потенційних учасників цивільних відносин (наявність речових прав (володіння та користування), обмежена договороздатність, право на звернення до суду за захистом колективних прав тощо) та є перехідною формою від договірних

відносин до юридичної особи;

7) сформовано розуміння охорони суб'єктивних цивільних прав та інтересів учасників непідприємницьких товариств та установ в межах організаційних відносин (в тому числі шляхом вирішення внутрішніх спорів), а також шляхом здійснення колективних прав (в тому числі шляхом звернення до суду);

8) окреслено цивільно-правове розуміння відповідальності учасників відносин у непідприємницьких товариствах та установах, що полягає у застосуванні статутних «санкцій» (в тому числі шляхом припинення відносин), які не мають юридичних підстав та не забезпечуються судовим захистом;

9) запропоновано ратифікувати Україною Європейську конвенцію про визнання правосуб'єктності міжнародних неурядових організацій (European Convention on the Recognition of the Legal Personality of International Non-Governmental Organisations) (EST No. 124), яка може застосовуватися щодо непідприємницьких товариств та установ і інших приватних інституцій, які мають свій головний офіс на території однієї з договірних сторін;

удосконалено:

10) погляд на роль громадянського суспільства в реалізації ринкових економічних принципів, зокрема, у процесі так званої «приватизації» суспільних відносин (відмови від державного регулювання та реалізацію соціально-економічних інтересів «приватними» учасникам ринку), шляхом координації та співпраці у економічних секторах (саморегулювання та громадське обговорення у правотворенні), внаслідок розширення неюрисдикційних способів захисту прав та інтересів; зовнішнє вираження цього процесу здійснюється непідприємницькими товариствами, що мають на меті реалізацію суспільно корисних інтересів;

11) висновок, що так звана «приватизація» суспільних відносин відбувається за умов неможливості належного публічного впливу на суспільні відносини з метою їх адекватного регулювання шляхом регламентації відносин у непідприємницьких товариствах та установах;

12) погляд на організаційно-правової форми, що надають можливість виділити серед непідприємницьких товариств: асоціацію; об'єднання співвласників; фонд; благодійну організацію; політичну партію; громадське об'єднання; саморегульовану організацію; громадське формування. В межах кожної форми можуть виділятися допоміжні форми, наприклад, громадська організація та громадська спілка (для громадських об'єднань) тощо;

13) науковий погляд на інтерес непідприємницького товариства, який не може розглядатися як виключна статутна діяльність, а є орієнтиром для здійснення прав та виконання обов'язків учасниками відносин у непідприємницьких товариствах та установах, в результаті чого окреслюються межі здійснення суб'єктивних прав – «внутрішніх», а також «зовнішніх»;

14) пропозицію орієнтувати національне правове регулювання відносин у непідприємницьких товариствах та установах на практику ЕЧПР, зокрема: а) можливість правового закріплення різних цілей створення асоціацій, особливо для належного функціонування демократії; б) пов'язаності права на свободу асоціації з іншими правами (свободи думки, совісті та релігії та свободи вираження поглядів також є однією з цілей свободи об'єднань), а також необхідність

ефективного забезпечення прав гарантуванням як позитивного, так і негативного права на свободу асоціацій; в) публічний характер окремих непідприємницьких товариств («публічна» або «параадміністративна» функція, що призводить до виведення їх з правового регулювання статусу непідприємницьких товариств); г) автономія асоціацій, внутрішнє управління та членство, що передбачає право складати власні правила та управляти своїми справами, однак, це не заважає державам встановлювати правила та вимоги щодо корпоративного управління та менеджменту та переконуватись у їх дотриманні;

дістали подальшого розвитку:

15) наукове положення, що договірне регулювання в ЄС безпосередньо визначає загальні принципи свободи створення (асоціації), а також опосередковане регулювання відносин щодо непідприємницьких сфер функціонування ЄС (охорона здоров'я, спорт, релігійна діяльність тощо);

16) розуміння організаційно-правової форми юридичних осіб як способу упорядкування цивільних відносин з корпоративного управління (без врахування загальних зборів як органу), що узагальнено зводяться до двох моделей: одноланкової та дволанкової побудови органів управління;

17) положення, що подальше формування цивільного права має ґрунтуватися не лише на основі верховенства права (фундаментального принципу правової системи), а й відображати нові тенденції щодо сутності цивільного законодавства та права, зокрема, суто цивільних, а також приватних (у широкому сенсі) відносин відповідно до відданості принципам вільної ринкової економіки;

18) наукове положення, що європейський приватноправовий принцип безпеки має у вітчизняному законодавстві фрагментарний характер (зокрема, декларативність гарантій прав та інтересів учасників відносин у непідприємницьких товариствах та установах), а ефективність оцінюється відповідно до можливостей правореалізації та правозастосування.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійним науковим дослідженням. Сформовані в дисертації теоретичні положення, висновки та рекомендації, що виносяться на захист, отримані автором самостійно.

У співавторстві автором опубліковані такі праці: Галянтич М. К., Кочин В. В. Науково-практичний коментар Закону України «Про громадські об'єднання». К.: НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2013. 90 с. (автором було підготовлено науково-практичний коментар розділів, що присвячені загальним засадам, а також утворенню та реєстрації громадського об'єднання); Кочин В. В., Проценко В. В. Застосування звичаїв ділового обороту як засобу саморегулювання підприємницьких відносин. *Стабільність цивільного обороту в Україні: проблеми забезпечення: збірник наукових праць. Випуск 3* / Беляневич О. А., Бакалінська О. О., Гриняк А. Б. та ін.; за ред. О. А. Беляневич. К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2015. С. 99–115. (автором було досліджено загальні засади саморегулювання підприємницьких відносин); Ендавменти наукових установ та закладів освіти: теоретичні та практичні проблеми. Монографія. За ред. В. В. Кочина. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2018. 160 с. (автором було здійснене загальне наукове редагування, розкрито теоретико-

методологічні засади дослідження правового регулювання ендавментів, а також структуру механізму правового регулювання відносин, що виникають щодо ендавментів); Крупчан О. Д., Кочин В. В. *Методологічні засади свободи у цивілістичних дослідженнях. Приватне право і підприємництво*. № 19. 2019. С. 5–8. (автором було узагальнено наукові підходи до свободи як складової наукових досліджень цивільного права); Галянтич М. К., Кочин В. В. *Правовий статус громадських об'єднань. Коментар. Законодавство. Судова практика. Наук.-практ. посібник*. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 324 с. (автором було підготовлено науково-практичний коментар розділів, що присвячені загальним засадам, утворенню та реєстрації громадського об'єднання, а також узагальнено практику Європейського суду з прав людини щодо реалізації права на свободу об'єднання); Krupchan, O. D., Haidulin, O. O., Kochyn, V. V., Bernatskyi, M. V., Kochyna, K. A. *Economic activity of legal entities: Elimination of the dualism of legal regulation in the context of convergence with european private law. Asia Life Sciences*. 2020. Issue 1. P. 1-19. (автором було досліджено економічну діяльність юридичних осіб як підставу їх участі у правових відносинах).

Практичне значення отриманих результатів. Викладені в роботі положення можуть бути використані: 1) у *законотворчій діяльності* – для удосконалення норм чинного законодавства в частині його адаптації до *acquis* ЄС; 2) у *практичній діяльності* непідприємницьких товариств, установ та державних органів стосовно реалізації особами права на участь у товариствах, заснування установ та здійснення ними суб'єктивних цивільних прав і обов'язків; 3) у *науково-дослідницьких цілях* – для наступних наукових досліджень інституту юридичних осіб; 4) у *навчальному процесі* – при підготовці відповідних розділів підручників і навчальних посібників, у викладанні курсу загальної частини цивільного права України.

Апробація матеріалів дисертації. Одержані в процесі дослідження висновки, узагальнення та пропозиції доповідались й обговорювались на спільних засіданнях наукових відділів та вченої ради Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, розширеному засіданні відділення цивільно-правових наук НАПрН України, а також висвітлювались у наукових доповідях та повідомленнях на 59 наукових заходах: всеукраїнських науково-практичних конференціях «Договірне регулювання суспільних відносин» (м. Запоріжжя, 19–20.04.2013, 30.05.2014); III міжвузівській науково-практичній конференції «Фінансово-правове забезпечення господарської діяльності (реалії та перспективи)» (м. Ірпінь, 05.04.2013); науково-практичних конференціях, присвячених пам'яті О. А. Пушкіна «Проблеми цивільного права та процесу» (м. Харків, 25.05.2013, 07.07.2014, 30.05.2015, 19–20.05.2017, 24.05.2019, 22.05.2020); науково-практичній конференції «Актуальні проблеми української цивілістики» (м. Івано-Франківськ, 28–29.06.2013); щорічних науково-практичних конференціях з проблем корпоративного права (м. Івано-Франківськ, 27–28.09.2013, 26–27.09.2014, 02–03.10.2015, 30.09–01.10.2016, 06–07.10.2017, 05–06.10.2018, 27–28.09.2019, 23.10.2020); круглому столі «Непідприємницькі організації у механізмі реалізації права громадян на об'єднання (асоціації)» (м. Київ, 20.12.2013); міжнародній науково-практичній конференції «Правова доктрина – основа формування правової системи держави» (м. Харків, 20–21.11.2013); науково-практичних конференціях, присвячених В. П. Маслову (м. Харків, 28.02.2014, 27.02.2015, 19.02.2016, 17.02.2017, 14.02.2018, 22.02.2019, 28.02.2020);

конференції «Актуальні проблеми приватного права» (м. Київ, 28.05.2014); круглому столі «Правовий порядок у підприємницьких відносинах: засоби забезпечення» (м. Київ, 11.04.2014); міжнародній науковій координаційній нараді «Інформаційні проблеми комп'ютерних систем, юриспруденції, енергетики, економіки, моделювання та управління» (ICSM-2014) (м. Тернопіль, 01–06.07.2014); міжнародній науково-практичній конференції «Правовое регулирование осуществления и защиты прав физических и юридических лиц», присвяченої 90-річчю професора В. Ф. Чигиря (м. Мінск, Білорусь, 04-05.11.2014); всеукраїнській конференції молодих учених і студентів «АЕРО-2014. Повітряне і космічне право» (м. Київ, 20.11.2014); круглому столі «Удосконалення правового регулювання статусу невідприємницьких організацій в Україні» (м. Київ, 19.12.2014); V міжнародній науково-практичній конференції «Юридична наука і практика: виклики часу» (м. Київ, 12.04.2015); міжнародній науково-практичній конференції «Теоретичні та практичні проблеми застосування цивільного та господарського законодавства» (м. Київ, 09.04.2015); всеукраїнській науково-практичній конференції до Дня науки «Інновації в юридичній освіті» (м. Київ, 21.05.2015); круглому столі «Актуальні проблеми господарського права та процесу» (м. Київ, 30.10.2015); круглому столі та конференціях, присвячених пам'яті Ч. Н. Азімова (м. Харків, 18.12.2015, 21.12.2017, 29.11.2019); всеукраїнській науково-практичній конференції «Науково-методологічні проблеми викладання цивілістичних дисциплін в юридичних ВНЗ та факультетах України» (м. Київ, 16.03.2016); III Науково-практичній конференції «Актуальні наукові дослідження сучасної юридичної науки: теорія та практика» (м. Київ, 18.03.2016); міжнародній науково-практичній конференції «Наукові пошуки у III тисячолітті: соціальний, правовий, економічний та гуманітарний виміри» (м. Кіровоград, 22–23.04.2016); міжнародній науково-теоретичній конференції «Методологія приватного права (теоретичний дискурс та практичне застосування)» (м. Київ, 10.07.2016); міжнародних науково-практичних конференціях (Матвеевські цивілістичні читання) (м. Київ, 08.11.2016, 18.10.2019); міжнародній конференції «Integration of Ukrainian Private Law into European Area of Justice» (м. Гамбург, ФРН, 12.12.2016); VII міжнародному цивілістичному форумі «Принципи і тенденції застосування приватного права ЄС і пострадянських країн» (м. Київ, 11–12.05.2017); науково-практичних круглих столах «Імплементация міжнародних стандартів у цивільне та господарське судочинство України» (м. Київ, 16.05.2018, 17.05.2019); міжнародній науково-практичній конференції «Спортивне право України: сучасний стан і перспективи розвитку» (м. Запоріжжя, 19.10.2018); III всеукраїнській науково-практичній конференції «Господарське право та процес в умовах трансформації суспільних відносин» (м. Кривий Ріг, 25.09.2020); науково-практичному круглому столі «Приватноправові принципи регулювання суспільних відносин: досвід ЄС та України» (м. Київ, 15.05.2020); другій всеукраїнській науково-практичній конференції «Безпека в сфері інтелектуальної власності» (м. Київ, 03.12.2020).

Структура та обсяг дисертації зумовлені метою і завданнями дослідженням. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, які включають у себе шістнадцять підрозділів та чотири пункти, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 416 сторінок, з них список використаних джерел складається з 545 найменувань та міститься на 50 сторінках та додатки – на 29 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано вибір теми дослідження, визначено її зв'язок із науковими програмами, планами, темами, грантами, визначено мету, завдання, предмет і об'єкт дослідження, охарактеризовано методи наукового пізнання, використані у дослідженні, розкрито наукову новизну, практичне значення отриманих результатів, охарактеризовано особистий внесок здобувача у працях, виконаних у співавторстві, наведено відомості про апробацію матеріалів дисертації, анонсовано структуру дисертації, зазначено її загальний обсяг.

Розділ 1 «Концепція цивілістичного дослідження відносин у невідприємницьких товариствах та установах» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 *«Ступінь наукової розробки проблематики відносин у невідприємницьких товариствах та установах: порівняльно-правова характеристика вітчизняної та європейської правової доктрини»* визначено місце юридичної особи у правовій системі як учасника правових відносин, що не піддається змін за жодних соціально-економічних реформувань.

Доктрина європейського приватного права має якісно кращий ступінь наукової розробки проблематики відносин у невідприємницьких товариствах та установах в силу тривалішого історичного розвитку та відсутності певних дискусій щодо розуміння статусу юридичної особи. Основною метою та спрямуванням наукових пошуків є реалізація фундаментальних прав, закріплених як на міжнародному, так і на національному рівнях. Натомість в Україні з огляду на орієнтування досліджень у сфері підприємницькій діяльності невідприємницькі товариства та установи розглядалися лише щодо статусних ознак, а відносини в цих організаціях мали опосередковане значення.

Визначено, що доктринальні положення або нормативно-правове регулювання відносин в окремій державі не може бути ідеальним варіантом вирішення реальних проблем унормування. Однак, досвід правозастосування в умовах реалізації принципу верховенства права, а також втілення міжнародно-правових стандартів безумовно є лише додатковим аргументом у відповідних наукових дискусіях. Загальне уявлення про невідприємницькі товариства та установи у Європі формується відповідно до розуміння права на свободу об'єднання, а також права на створення юридичної особи та реалізації правомочностей власника майна, яке передається організації. Тому виділяють: 1) групи громадянського суспільства та групи з інтересів (civil society groups / interest groups); 2) інституційні організації із статусом юридичної особи (civil society organisations), які створюються відповідно до необхідності участі у правових відносинах як повноцінного учасника.

У науковій літературі наголошується про відсутність систематичних досліджень щодо відображення сфер між державою та ринковими секторами для великої різноманітності форм, розташованих між домогосподарством, ринком та державою: асоціації членів, громадські групи, клуби, постачальники послуг, фонди, групи самопомоги та інші види невідприємницьких організацій. Внаслідок цього європейською доктриною виділяються такі проблеми юридичної особи:

1) організаційного вибору; 2) організаційної ефективності; 3) виразних характеристик та впливу центральної (головної) організації.

У підрозділі 1.2 «Гносеологія правової природи відносин у невідприємницьких товариствах та установах в Україні та державах-членах ЄС» досліджено підходи до пізнання відносин у невідприємницьких товариствах та установах.

Встановлено, що зіст відносин у невідприємницьких товариствах у загальних рисах характеризується як права та обов'язки, що виникають в учасників/членів щодо управління товариством, задоволення їх особистих немайнових чи майнових прав та інтересів; а відносин в установах – як права та обов'язки щодо управління установою та реалізації її мети, визначеної засновником. Зважаючи на розуміння невідприємницького товариства та установи (ст. 83, 85 ЦК України), відносини у невідприємницьких товариствах та установах є цивільними, оскільки засновані на юридичній рівності їх засновників (членів/учасників), мають ознаки особистих немайнових та майнових, суб'єктом цих відносин можуть бути фізичні та юридичні особи, виникають із дій осіб, що передбачені актами цивільного законодавства, з приводу матеріальних та нематеріальних благ, що є об'єктами цивільних прав.

Зміст економічних відносин має набути відповідної юридичної форми, зокрема, окреслившись у відповідний правовий інститут. Основним же завданням є надання їм відповідного юридичного змісту на основі вже сформованих моделей (спільна реалізація прав, договірна форма, юридична особа). Першоосновою невідприємницьких юридичних осіб є реалізація права осіб на свободу об'єднання (для товариств) та виокремлення майнової основи – розпорядження власністю (для установ). Їх участь у економічних відносинах не змінює їх правову природу, зокрема зміст організаційних та майнових відносин.

Підрозділ 1.3 «Методологія та структура досліджень відносин у невідприємницьких товариствах та установах» стосується обґрунтування вибору методологічних підходів та побудови структури роботи, відповідно до ступеня наукової розробки та правової природи досліджуваних відносин.

Визначено, що цивілістичне дослідження має ґрунтуватися відповідно до розуміння верховенства права, загально цивілізаційних підходів та тенденцій економічного та соціального розвитку реальних відносин. Зважаючи на євроінтеграційні стратегії України потребує врахування прагнення до побудови правового регулювання відповідно до орієнтирів ринкової економіки та свобод ЄС.

Запропоновано спрямовувати дослідження приватного права держав – членів ЄС відповідно до таких умовних груп: 1) держави центральної Європи (ФРН, Австрія, Чехія), відповідно до «німецької» традиції приватного права; 2) держави загального права (Великобританія, Ірландія); 3) західно-європейські держави (Франція, Іспанія, Португалія), відповідно до впливу французького приватного права; 4) південно-європейські держави (Італія, Греція, Словенія, Хорватія, Болгарія, Мальта, Кіпр), що мають певний релігійний вплив на право; 5) Скандинавські держави (Швеція, Фінляндія, Данія), що мають інтегрований вплив континентального та загального права; 6) східноєвропейські держави

(Польща, Словачія, Угорщина, Румунія), що оновлювали право після радянського впливу; 7) держави Балтії (Латвія, Литва, Естонія), що відновлювали право дорадянського періоду; 8) держави Бенілюксу (Бельгія, Нідерланди, Люксембург), що мають інтегрований вплив французького та німецького права;

Здійснено загальний підсумок щодо юридичного лібертаризму у цивілістичних дослідженнях: 1) такий підхід до праворозуміння є цілком виправданим для цивілістики, адже ґрунтується на власній позиції кожного автора, поєднуючи позитивізм та юснатуралізм; 2) здійснення досліджень через призму світоглядного підходу забезпечує можливість особистого відчуття свободи, оцінки суспільної моралі та ідей фундаментальної рівності осіб у суспільстві; 3) особисте ставлення кожного дослідника щодо правових явищ корегується не лише рівнем його професійної підготовки, а й внаслідок деонтологічних особливостей та рівня правосвідомості; 4) формальність підходів до оцінки результатів наукових досліджень має бути компенсовано світоглядними підходами, що панують у науковому товаристві; 5) окрім належного розуміння сутності приватного права, його предмета та методології досліджень, що обирається дослідником самостійно, слід звертатися не лише до існуючого узагальненого знання та цінностей, а також формувати власні переконання та ідеали, що ґрунтуються на засадах наукової істини.

Розділ 2 «Регулювання *acquis* ЄС відносин у невідприємницьких товариствах та установах та можливості його запровадження в Україні» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Загальна проблематика регулювання *acquis* ЄС відносин у невідприємницьких товариствах та установах» розглядається право компаній, що сформовано на рівні ЄС та відповідно до національного законодавства.

Визначено проблему перешкоджання національному законодавству застосувувати принципи «європейських свобод», адже вони мають потенційно дерегуляторний ефект для національного законодавства. Вторинне право ЄС забезпечує гармонізацію національного права (без наміру повноцінної його уніфікації), а загальні принципи невеликої важливості (General Principles of the Little Importance) не спрямовані (на відміну від європейського контрактного права) на загальну уніфікацію.

У *acquis* ЄС знайшли своє регулювання статuti європейського товариства економічних інтересів (EEIG), європейської компанії (EC) та європейського кооперативу (SCE), а також пропонувані європейська установа (European Foundation – FE) та європейська асоціація (European Association – EA).

У підрозділі 2.2 «Фундаментальні принципи правового регулювання відносин у невідприємницьких товариствах та установах в ЄС» охарактеризовано Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи про правовий статус неурядових організацій у Європі (Recommendation CM/Rec(2007)14 of the Council of Europe Committee of Ministers to member states on the legal status of non-governmental organisations in Europe).

Стверджується, що CM/Rec(2007)14 є цілком можливим до застосування в

Україні. Практика держав – членів ЄС свідчить про різноманіття підходів до особливостей правового регулювання відносин у непідприємницьких товариствах та установах, однак основний елемент – наявність органів управління на кшталт ради директорів – є сталим для усіх правопорядків

Підрозділ 2.3 «Механізм правового регулювання відносин у непідприємницьких товариствах та установах в Україні як об'єкт адаптації до acquis ЄС» присвячений структурі елементів механізму правового регулювання, що дозволяє втілювати норму права у життя, оцінювати її ефективність та визначити її вплив на інші суспільні відносини, які не охоплюються метою правового регулювання окремого закону.

Регулювання правових відносин розглядається через вплив джерел права на фактичні відносини, проводячи їх через призму моделі, закріпленої у відповідному акті регламентації. Нині йдеться про регулювання відносин правом, зважаючи на принцип верховенства права, тобто окрім акту законодавства приватні відносини піддаються регулюванню договором, звичаєм, а також піддаються впливу судової практики (зважаючи на відсутність у вітчизняній доктрині судового претендента). Більш того, регулювання як процес має розглядатися дещо ширше.

Весь механізм правового регулювання приватних відносин має відповідати засадам правової визначеності й гарантувати захист прав людини, зокрема, права на ефективний засіб юридичного захисту та права на справедливий суд. Оскільки ж інтегральною моделлю згаданого механізму є правовідносини, то науці приватного права належить виробити узгоджені з окресленими вище принципами підходи до визначення правового статусу суб'єктів приватного права, їх прав і обов'язків у особистих немайнових і майнових відносинах приватноправового характеру, правових режимів різних об'єктів цивільних прав тощо.

У підрозділі 2.4 *«Елементи адаптації законодавства України, що регулює відносини у непідприємницьких товариствах та установах, до acquis ЄС»* робиться акцент на напрямках удосконалення вітчизняного законодавства з огляду на виконання Угоди про асоціацію.

У розділі V Угоди про асоціацію відзначається «важливість комплексного застосування ефективних правил та методики у сферах законодавства щодо заснування та діяльності компаній, корпоративного управління, а також щодо бухгалтерського обліку та аудиту, з метою створення повноцінно функціонуючої ринкової економіки та задля стимулювання торгівлі». В аналогічному ракурсі варто розглядати і виконання норм Угоди про асоціацію, що стосуються заснування непідприємницької діяльності, електронної торгівлі, здійснення державних закупівель, досягнення належного та ефективного рівня охорони та захисту прав інтелектуальної власності тощо. Перспективними є напрями розвитку приватного права та законодавства в частині ролі саморегулювальних організацій (ст. 131 Угоди про асоціацію), а також інститутів громадянського суспільства (ст. 299 Угоди про асоціацію).

Підлягають реформуванню норми законодавства для узгодження співвідношення видів юридичних осіб та видів господарювання. По-перше, слід

виходити з таких теоретичних позицій щодо: 1) розуміння цивільної правосуб'єктності юридичних осіб як якісної властивості юридичної особи, яка дозволяє їй бути учасником цивільних правовідносин, тобто мати абстрактну можливість мати цивільні права та обов'язки (цивільна правоздатність), а також своїми діями реалізовувати свої права та обов'язки шляхом вчинення правомірних дій (правочиноздатність), а також можливості самостійно відповідати за своїми зобов'язаннями (деліктоздатність). Цивільна правосуб'єктність лежить у площині цивільного права, тому реалізується на засадах цивільного законодавства; 2) господарської правосуб'єктності юридичної особи, що дозволяє їй бути суб'єктом господарювання, тобто здійснювати діяльність для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою отримання прибутку або без мети отримання прибутку для наступного його розподілу між учасниками юридичної особи. Окрім приватноправових засад господарської правосуб'єктності (мета, яка ставиться засновниками; свобода підприємництва тощо) існують публічно-правові, які проявляються у регулюючому впливі держави на діяльність суб'єктів господарювання (державне замовлення, державне завдання; ліцензування тощо).

Розділ 3 «Непідприємницькі товариства та установи як організаційно-правові форми цивільних відносин в Україні та ЄС» складається з чотирьох підрозділів.

Підрозділ 3.1 «Екзистенціальні засади підприємницьких товариств та установ у цивільному праві» складається з двох пунктів, які присвячені сутності та системі підприємницьких товариств та установ як юридичних осіб.

Впровадження відповідної моделі товариства, установи або трасту (фонду) має здійснюватися з огляду на вже існуюче правове регулювання змісту відносин з управління та представництва, а також особливостей умов управління та реалізації інтересів учасників відносин (форма відносин).

Науково-практичною проблемою залишається узгодження кодифікованих актів щодо гармонізації цивільних, господарських, податкових та інших відносин, виходячи із предмету правового регулювання та сутності підприємницьких товариств та установ як приватноправового інституту. Йдеться не лише про узгодженість термінології, а й єдність підходу. Так, підприємницьке товариство та установа здійснює некомерційну діяльність та є неприбутковим а рiогi. Деталізація правового регулювання можлива лише щодо секторального регулювання відносин в межах яких діють підприємницькі товариства та установи.

Інститут юридичної особи є системою відносин, існування яких забезпечує можливість реалізації різноманітних цивільних прав та інтересів; формою, що надає можливість відмежувати права та обов'язки засновників (учасників/членів) або набути відповідних благ. Вибір тієї чи іншої організаційно-правової форми або виду юридичної особи надає змогу найоптимальніше досягти поставлених цілей. Таким чином, дослідження системи цього інституту, визначення його складових має не лише методологічне значення в частині пізнання інституту, а й практичне значення – удосконалення правового регулювання статусу юридичної особи.

Обґрунтовуючи класифікаційний критерій, закладений у поділі, виділено такі

таксони юридичних осіб приватного права: 1) підтип; 2) рід; 3) група; 4) підгрупа; 5) форма; 6) допоміжна форма; крім того запропоновано визначати «природні таксони» та «синтетичні таксони».

Підрозділ 3.2 «Непідприємницькі товариства у механізмі здійснення цивільних прав та інтересів осіб» складається з двох пунктів, у яких розглядаються непідприємницькі товариства, що мають на меті реалізацію приватних прав та інтересів осіб, а також непідприємницькі товариства, що мають на меті реалізацію суспільних прав та інтересів.

Непідприємницькі товариства, які реалізують приватно корисні інтереси, по-перше, забезпечують особисті немайнові права учасників та є «найпростішою формою» організації суспільних відносин, яка не потребує складної системи органів управління; по-друге, забезпечують реалізацію майнових прав: розподіл правомочностей щодо спільної сумісної власності або формування капіталу з метою отримання у майбутньому грошових виплат, що вимагає формування додаткових органів управління із компетентних спеціалістів або укладення договірних відносин із професійними учасниками ринку. Така майнова вигода не може розглядатися як ознака розподілу прибутку, зважаючи на ймовірність настання юридичного факту – підстави для виплати.

Правове регулювання моделі непідприємницьких товариств, які мають на меті реалізацію суспільних прав та інтересів, ґрунтується на загальному регулюванні організаційно-правової форми реалізації свободи асоціації. Саме тому громадські об'єднання та професійні спілки залежно від спрямованості їх діяльності та відносин з публічною владою можуть бути як приватно корисними, так і публічно корисними. Спеціальне законодавче регулювання може вимагати окремого закріплення правового статусу політичних партій, благодійних та релігійних організацій, відповідно до особливостей правового порядку держави. Непідприємницькі товариства, які мають владні повноваження є СРО з метою дерегулювання економічних (переважно підприємницьких) відносин та формування відповідного ринку.

Підрозділі 3.3 «Установи у механізмі здійснення цивільних прав та інтересів осіб» стосується особливостей відносин в межах установи як юридичної особи приватного права.

Установа створюється шляхом відмови власника майна на її користь в установчому акті або заповіті, а також призначення органів управління та мети діяльності, яка є орієнтиром для формування інтересів установи в майбутньому. Потребує додаткового дослідження участь публічних органів у діяльності цієї юридичної особи з огляду на суспільно корисні інтереси, які переслідуються цією організацією.

Висловлено міркування щодо удосконалення правового регулювання здійснення спадкодавцем права на виділення частини спадщини і передання її до новоствореної установи. У разі відсутності у заповіті його виконавця обов'язок на здійснення волі доцільно покласти на спадкоємців або територіальну громаду (у разі їх відсутності). Питання щодо неможливості виконання заповіту у частині заснування юридичної особи слід вирішувати в судовому порядку.

У підрозділі 3.4. «Цивільно-правова характеристика кооперації, кооперативні відносини та непідприємницькі кооперативи» досліджується європейський та вітчизняний підходи до правового регулювання відносин кооперації.

Кооперація розглядається в межах непідприємницького сектору на підставі спільної риси створення (об'єднання осіб), а також пільгових умов (на зразок неприбуткових організацій, відповідно до ПК України). Саме тому правове регулювання статусу кооперативних організацій можливе як в межах цивільного, так і спеціального законодавства, зважаючи на особливості їх діяльності. Тому, ці юридичні особи є певною «проміжною ланкою» між підприємницькими та непідприємницькими організаціями.

Розділ 4 «Особливості реалізації суб'єктивних цивільних прав та обов'язків учасниками відносин у непідприємницьких товариствах та установах відповідно до *acquis* ЄС та законодавства України» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 4.1 «Здійснення суб'єктивних цивільних прав та виконання обов'язків учасниками відносин у непідприємницьких товариствах та установах» акцентовано на особливостях здійснення абсолютних та відносних суб'єктивних прав.

Реалізуючи абсолютні права особа «протистоїть» інтересам суспільства, що є загально-цивілізаційною та конституційною основою – кожна людина має обов'язки перед суспільством (ч. 1 ст. 29 Загальної декларації прав людини та ст. 23 Конституції України). Натомість реалізація відносного суб'єктивного права кореспондується обов'язком іншої особи, тобто йдеться про забезпечення справедливого балансу у цих відносинах.

Колективне здійснення суб'єктивного цивільного права можливе в порядку передбаченому законом або договором. Опосередкованість діяльності юридичної особи щодо прав та інтересів її учасників/членів (або бенефіціарів чи навіть третіх осіб) може поєднувати окрім приватного також публічно-правове регулювання. Так, у вітчизняній юридичній літературі не розглядалася проблематика кінцевого бенефіціарного власника щодо непідприємницьких товариств та установ, хоча саме ці юридичні особи є формою відносин з відмивання коштів у Європі.

Товариствам притаманна система органів управління, яка складається з керівних, представницьких, виконавчих, консультативних та контрольно-ревізійних органів. Непідприємницьким товариствам, які створені з метою реалізації та захисту майнових прав та інтересів (об'єднання співвласників, товариства-фонди), притаманно створення спеціальних органів або залучення на підставі договору зовнішнього управління з метою професійного управління активами юридичної особи. Отже, слід розмежовувати повноцінне управління юридичною особою та управління її активами.

Узагальнено проблему регулювання здійснення прав та виконання обов'язків учасниками відносин у непідприємницьких товариствах та установах відповідно до корпоративних норм: а) що формується самою організацією; б) що формується «парасольковою» організацією.

У підрозділі 4.2 «Охорона та захист суб'єктивних цивільних прав та інтересів учасників відносин у непідприємницьких товариствах та установах» розглядається проблематика способів захисту цивільних прав та інтересів учасників відносин у непідприємницьких товариствах та установах, адже спеціальне законодавство практично не передбачає такої можливості.

Поділ непідприємницьких товариств на приватно корисні та суспільно корисні впливає на можливість захисту суб'єктивних цивільних прав учасників (членів) цих товариств, оскільки можна виділити: а) безпосередні права учасників, що існують в межах юридичної особи (внутрішні корпоративні права); б) колективні права учасників (членів), що об'єднані товариством (права юридичної особи). Зверається увага на можливість участі останніх у так званих «правозахисних відносинах», які виникають у зв'язку з проголошеними цінностями, які, насамперед, джерелом визначають людину, а крім того – зовнішні стосовно неї явища (предмети матеріального та духовного світу, екологію, соціально корисні дії та їх результати), які мають важливе значення для її гідного життя.

СРО має забезпечити дотримання власних норм шляхом можливості виключення членів СРО за їх порушення. Крім того, легітимація норм здійснюється шляхом визнання їх членами СРО, а також через можливість перегляду та удосконалення цих норм. Здійснення контролю за діяльністю членів СРО перебуває не лише в межах механізму захисту, а й на стадії здійснення прав та обов'язків, зокрема через процедури надання згоди на вчинення окремих правочинів. Контролюючі функції мають самостійний, ініціативний характер і у разі правомірності вчинення дій членами СРО не породжують відповідних юридичних наслідків.

Охорона суб'єктивних цивільних прав та інтересів учасників непідприємницьких товариств та установ здійснюється на рівні внутрішніх відносин (в тому числі шляхом вирішення внутрішніх спорів), а також шляхом здійснення колективних прав (в тому числі шляхом звернення до суду). Захист суб'єктивних прав та інтересів відповідає законодавчій моделі захисту із застереженням щодо предметної юрисдикції спорів, які повинні мати правовий характер.

У підрозділ 4.3 «Цивільно-правова відповідальність учасників відносин у непідприємницьких товариствах та установах» встановлено, що нормативно-правове регулювання ретроспективної відповідальності учасників відносин у непідприємницьких товариствах та установах є вкрай обмеженим. Зокрема, можливо виділити віднесення її до статуного регулювання (або в межах договірної складової, зважаючи на особливості окремих юридичних осіб), а також загальною вказівкою на «...порядок, встановлений законом».

Позитивна відповідальність має своє вираження у наданні учасникам непідприємницького товариства або посадовим особам товариства чи установи відповідних статусів на кшталт почесних членів або керівників. Такі заохочення мають приватноправовий характер та знаходяться у системі відносин в межах юридичної особи. Однак, заохочення також можуть виявлятися у публічно-правовій площині, зокрема щодо державних нагород та почесних звань.

Розділ 5 «Перспективи удосконалення цивільно-правового регулювання відносин у невідприємницьких товариствах та установах в Україні» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 5.1 *«Гармонізація загально- та спеціально-правових принципів регулювання відносин у невідприємницьких товариствах та установах»* встановлено, що прийнятною є договірна форма співпраці у економічній сфері без мети отримання прибутку, що не вимагає додаткових зобов'язань щодо створення, забезпечення діяльності та врешті припинення юридичної особи. Міжнародні стандарти міжнародних неурядових організацій розглядаються у якості «кращої практики» та не можуть розцінюватися в Україні як джерело правового регулювання.

В межах права компаній є частина норм загального характеру, що має корелюватися з особливостями невідприємницьких товариств та установ. «Вихідною» точкою буде правовий статус юридичної особи і можливість побудови типової організації відносин. Для належної реалізації прав та інтересів засновників (учасників), а також дестинаторів невідприємницьких юридичних осіб важливим є адекватна форма управління організацією з метою забезпечення правомірного формування волі та волевиявлення, а також досягнення інтересів, що лежать в основі конкретного інституту громадянського суспільства.

У підрозділі 5.2 *«Система законодавства України про невідприємницькі організації: перспективи становлення та розвитку»* стверджується, що гармонізація законодавства має відбуватися на загальних принципах: вільне створення невідприємницьких товариств та установ, можливість безперешкодного набуття статусу юридичної особи, єдині вимоги до органів управління, транспарентність відносин управління та договірних відносин, що впливають на діяльність юридичної особи, можливість набуття публічно-правового статусу для участі в окремих публічних відносинах. До спеціальних принципів слід віднести додаткові вимоги до органів управління, можливість законодавчого регулювання мінімального статутного капіталу, можливість формування та порядок застосування стандартів.

Запропоновано дволанкову систему законодавства про невідприємницькі товариства та установи, що складається з кодифікованих актів та спеціальних законів. Пропозиції змін до законодавства викладені у додатку Б.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження сформовано сучасну, цілісну, завершену теорію цивільних відносин у невідприємницьких товариствах та установах як організаціях на основі теоретичних та практичних засад адаптації законодавства України до *acquis* ЄС, а також викладено рекомендації щодо удосконалення чинного законодавства України, що регулює ці відносини.

Розв'язання наукових завдань надало можливість сформулювати низку висновків, пропозицій і рекомендацій, спрямованих на досягнення зазначеної мети.

1.3 з урахуванням порівняльно-правової характеристики ступеня наукової розробки проблематики відносин у невідприємницьких товариствах та установах в

Україні та ЄС непідприємницькі юридичні особи розуміються як учасники цивільних відносин, що створюються без мети отримання прибутку та наступного його розподілу між учасниками. Конкретна мета створення розглядається як закладений в основу інтерес – підґрунтя для здійснення прав та обов'язків учасників цих відносин.

2. Правова природа відносин у непідприємницьких товариствах та установах в Україні та державах-членах ЄС є приватноправовою, адже в основі їх створення лежить особисте немайнове право на свободу об'єднання (для непідприємницьких товариств) або правомочності власника щодо виділення майна (для установ). Публічно-правові ознаки непідприємницьких товариств та установ формують відповідний статус для участі у публічних відповідних відносинах (державно-конфесійних, виборчих, щодо колективних угод, охорони громадського порядку тощо).

3. *Acquis* ЄС охоплює первинне (договори про функціонування ЄС) та вторинне законодавство (директива; регламент; рішення; рекомендація або висновок; міжнародні угоди; загальний принцип права Європейського співтовариства; рішення Європейського суду справедливості; спільна стратегія; спільні дії; спільна позиція; рішення; загальне положення або принцип), яке на усіх рівнях містить положення про відносини у непідприємницьких товариствах та установах, зокрема, ґрунтуючись на «чотирьох свободах» ЄС, утверджуючись фундаментальними принципами *CM/Rec(2007)14* та деталізуючись у спеціальних актах *acquis* ЄС.

4. Структура механізму правового регулювання відносин у непідприємницьких товариствах та установах відповідає загальній моделі регулювання цивільних відносин та зводиться до: 1) правової регламентації; 2) правореалізації; 3) правозастосування. Основою кожної із цих стадій є норма права, яка формує загальні моделі регулювання відносин, поведінки учасників правових відносин, а також повноваження органів публічної влади щодо утвердження і забезпечення прав і свобод осіб. Ключовими елементами кожної із стадій є правові відносини, правомірне чи неправомірне діяння (правочин/делікт) та правовий акт. Це має забезпечити належну синергію приватноправових та публічно-правових елементів, а також відповідати засадам правової визначеності.

5. Гармонізація законодавства має відбуватися на загальних принципах: вільне створення непідприємницьких товариств та установ, можливість безперешкодного набуття статусу юридичної особи, єдині вимоги до органів управління, транспарентність відносин управління та договірних відносин, що впливають на діяльність юридичної особи, можливість набуття публічно-правового статусу для участі в окремих публічних відносинах. До спеціальних принципів слід віднести додаткові вимоги до органів управління, можливість законодавчого регулювання мінімального статутного капіталу, можливість формування та порядок застосування стандартів.

6. Удосконалення моделі правових відносин у непідприємницьких товариствах та установах має здійснюватися з огляду на вже існуюче правове регулювання змісту та форми подібних відносин, що надає можливість встановити

їх майбутнє місце у системі права та законодавства. Перспективи вибору «аналогії» визначаються шляхом: 1) належного опису та впорядкування суспільних відносин у площині форма-зміст; 2) віднесення їх до відповідного інституту цивільного законодавства, зважаючи на упорядкування вже існуючих відносин; 3) сформування норм щодо відповідальності за порушення прав та інтересів учасників відносин, а також публічних інтересів.

7. Сутність непідприємницьких товариств у європейському та українському праворозуміннях є спільними – об'єднання осіб з метою реалізації певного економічного інтересу без розподілу прибутку між учасниками. Установа не передбачає управління організацією засновниками. Форма таких відносин може різнитися, внаслідок чого прослідковується історичний розвиток переходу від договірної форми відносин до форми юридичної особи.

8. Виділено таксони (одиниці класифікації) юридичних осіб приватного права: 1) *підтип* – відповідно до субстрату (основи) створення юридичної особи приватного права; 2) *рід* – відповідно до мети створення та юридичної долі отриманого прибутку (доходу); 3) *група* – відповідно до економічних інтересів, що реалізуються юридичними особами; 4) *підгрупа* – відповідно до деталізації інтересів, які реалізуються, та наявності владних повноважень (можливості саморегулювання відносин в межах та поза межами організації); 5) *форма* – відповідно до організаційно-правової форми юридичних осіб приватного права, закріплених у законодавстві; 6) *допоміжна форма* – відповідно до специфіки відносин, які виникають відповідно до організаційно-правової форми.

Одна група таксонів є так званими «природними» та дозволяють розмежувати цивільно-правові відносини щодо формування юридичної особи як організації (підтип), участі у підприємницьких та непідприємницьких відносинах (рід), способу управління організацією (форма, допоміжна форма) та розмежування корпоративних, членських та інших організаційних відносин. Інші – «синтетичні таксони» – виступають у ролі правової фікції з метою гармонізації приватних та публічних відносин за участі юридичних осіб.

9. Непідприємницькі товариства, які реалізують приватно корисні інтереси, забезпечують: (а) особисті немайнові права учасників та є «найпростішою» формою організації суспільних відносин, яка не потребує складної системи органів управління; (б) реалізацію майнових прав, зокрема, розподіл правомочностей щодо спільної сумісної власності або формування капіталу з метою отримання у майбутньому грошових виплат, тому вимагає формування додаткових органів управління із компетентних спеціалістів або укладення договірних відносин із професійними учасниками ринку.

Правове регулювання моделі непідприємницьких товариств, які мають на меті реалізацію суспільних прав та інтересів, ґрунтується на реалізації свободи асоціації, тому громадські об'єднання та професійні спілки, залежно від спрямованості їх діяльності та відносин з публічною владою, можуть бути як приватно корисними, так і публічно корисними. Спеціальне законодавче регулювання може вимагати

окремого закріплення правового статусу політичних партій, благодійних та релігійних організацій відповідно до особливостей правового порядку держави.

10. Установа є юридичною особою, яка створюється шляхом відмови власника майна на її користь в установчому акті або заповіті, а також призначення органів управління та мети діяльності, яка є основою для формування інтересів установи в майбутньому. Використання у законодавстві поняття «заклад» здійснено з метою надання юридичній особі відповідного правового статусу (навчальний заклад, заклад охорони здоров'я, заклад ресторанного господарства тощо) та не відповідає організаційно-правовій формі установи адже є умовним позначенням.

11. Кооперація розглядається в межах непідприємницького сектору на підставі спільної риси створення (об'єднання осіб), а також пільгових умов (на зразок неприбуткових організацій, відповідно до ПК України). Саме тому правове регулювання статусу кооперативних організацій можливе як в межах цивільного, так і спеціального законодавства, зважаючи на особливості їх діяльності. Саме тому, ці юридичні особи є певною «проміжною ланкою» під підприємницькими та непідприємницькими відносинами.

12. Здійснення прав та виконання обов'язків учасниками відносин у непідприємницьких товариствах та установах зводиться до досягнення інтересів юридичної особи (приватної ініціативи або суспільної користі). Межі здійснення суб'єктивних прав окреслюються «внутрішніми», узгодженими органами управління, а також «зовнішніми», сформовані «парасольковими» організаціями (наприклад, федерацією), нормами, які узагальнено зводяться до корпоративного управління (у вузькому значенні – організацією, а у широкому – до мотивування дій осіб у інших приватних відносинах). Внаслідок цього статус «парасолькових» організацій характеризується публічними обмеженнями їх діяльності.

13. Охорона суб'єктивних цивільних прав та інтересів учасників непідприємницьких товариств та установ здійснюється на рівні внутрішніх відносин (в тому числі шляхом вирішення внутрішніх спорів), а також шляхом здійснення колективних прав (зокрема, шляхом звернення до суду). Захист суб'єктивних прав та інтересів відповідає законодавчій моделі захисту із застереженням щодо предметної юрисдикції спорів, які повинні мати правовий характер.

14. Механізм цивільно-правової відповідальності учасників відносин у непідприємницьких товариствах та установах полягає у особливому місці відповідальності як юридичного наслідку виконання (позитивна відповідальність – заохочення) або невиконання (ретроспективна відповідальність) суб'єктивного цивільного обов'язку. «Запуск» механізму відбувається з ініціативи особи, яка має кореспондуюче суб'єктивне право стосовно такого обов'язку, який може бути виконаний добровільно або виконання якого забезпечуватиметься державним примусом.

15. Удосконалення законодавства про непідприємницькі товариства та установи зводиться до таких напрямів: 1) ЦК України (загальні положення, які розвивають право на свободу об'єднання та розпорядження власністю; положення про корпоративні акти регулятор цивільних відносин; загальна модель цивільно-

правового статусу юридичних осіб приватного права із встановленням особливостей для підприємницьких / непідприємницьких товариств та установ; загальну модель системи органів управління, визначаючи умови необхідності дволанкової моделі; положення щодо створення установ); ГК України (загальні положення про державне регулювання економічної діяльності; особливі положення щодо державного регулювання непідприємницької (некомерційної) діяльності) (додаток Б); 2) спеціальні закони, що встановлюють особливості діяльності непідприємницьких товариств та установ у відповідності з кодифікованими актами.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Одноосібна монографія та розділи у колективних монографіях:

1. Кочин В. В. *Правове регулювання цивільних відносин у непідприємницьких товариствах та установах в умовах адаптації до правової системи Європейського Союзу*. Монографія. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2020. 435 с.

2. Кочин В. В. *Цивільно-правові відносини участі суб'єктів підприємництва у саморегульованих організаціях*: монографія. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2015. 128 с.

3. Кочин В. В. *Теоретико-методологічні основи адаптації законодавства України, що регулює відносини у непідприємницьких товариствах та установах, до acquis ЄС*. [Електронний ресурс]. Монографія. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2018. 128 с. 1 електронний опт. диск (CD-R).

4. *Ендавменти наукових установ та закладів освіти: теоретичні та практичні проблеми*. Монографія. За ред. В. В. Кочина. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2018. 160 с.

5. Kochyn V. Non-Entrepreneurial Legal Entities in Ukraine: Application of the European Experience. *Ukrainian Private Law and the European Area of Justice*. Edited by Eugenia Kurzynsky-Singer and Rainer Kulms. Max Planck Institute for Comparative and International Private Law. Hamburg. Mohr Siebeck. Tübingen 2019. P. 221–252.

6. Кочин В. В. Теоретичні та практичні аспекти діяльності саморегульованих організацій в Україні. *Господарсько-правове регулювання суспільних відносин в Україні: монографія* / за ред. д.ю.н., проф. Р. Б. Шишки. К.: «МП Леся», 2015. С. 85–100.

7. Кочин В. В. Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку як форма здійснення права власності на житло. *Право власності на житло в Україні: доктрина та реалізація: монографія* / за заг. ред. академіків НАПрН України О. Д. Крупчана та В. В. Луця. К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2016. С. 168–199.

Статті у наукових виданнях,

включених до Переліку наукових фахових видань України:

8. Кочин В. Правова сутність юридичної особи. *Юридична Україна*. № 5. 2013.

С. 43–48.

9. Кочин В. В. Визначення цивільно-правового статусу неформальних організацій. *Приватне право і підприємництво*. № 12. 2013. С. 48–52.

10. Кочин В. Аналіз правочиноздатності у системі елементів цивільної правосуб'єктності юридичної особи. *Юридична Україна*. № 9. 2013. С. 48–51.

11. Кочин В. В. Категорія «особа» у приватному праві. *Приватне право і підприємництво*. № 13. 2014. С. 55–57.

12. Кочин В. Саморегулювання як предмет цивілістичних досліджень. *Юридична Україна*. № 7. 2014. С. 34–38.

13. Кочин В. Саморегулівна організація: поняття та ознаки. *Юридична Україна*. № 9. 2014. С. 35–40.

14. Кочин В. Поняття та ознаки саморегулювання у цивільному праві. *Юридична Україна*. № 10. 2014. С. 52–56.

15. Кочин В. В. Поняття та характеристика механізму саморегулювання підприємницьких відносин. *Приватне право і підприємництво*. № 14. 2015. С. 77–81.

16. Кочин В. В. Засоби державного регулювання господарської діяльності в умовах дерегулювання економіки України. *Юридичний вісник*. 2015. № 2 (35). С. 114–117.

17. Кочин В. Правова регламентація як стадія механізму приватноправового регулювання підприємницьких відносин. *Юридична Україна*. 2015. № 4–5. С. 61–65.

18. Кочин В. В. Види господарської діяльності юридичних осіб: проблеми теорії та практики. *Юридичний вісник*. № 1 (38). 2016. С. 139–144.

19. Кочин В. В. Зміст та форма цивільних відносин як умови їх правомірності. *Приватне право і підприємництво*. № 15. 2016. С. 21–25.

20. Кочин В. В. Об'єкти відносин участі суб'єктів підприємництва у саморегулівних організаціях. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 2. С. 174–178.

21. Kochyn V. V. The concept and features of non-entrepreneurial society. *Приватне право і підприємництво. Збірник наукових праць*. № 16. 2016. С. 79–83.

22. Kochyn V. Private foundation as legal entity: national doctrine and European legislative experience. *Приватне право і підприємництво*. № 17. 2017. С. 26–30.

23. Кочин В. В. Цивільно-правова таксономія юридичних осіб приватного права. *Приватне право і підприємництво. Збірник наукових праць*. № 18. 2018. С. 18–24.

24. Кочин В. В. Поняття та ознаки ендавменту. *Університетські наукові записки*. № 3–4 (67–66). 2018. С. 34–43.

25. Крупчан О. Д., Кочин В. В. Методологічні засади свободи у цивілістичних дослідженнях. *Приватне право і підприємництво. Збірник наукових праць*. № 19. 2019. С. 5–8.

26. Кочин В. В. Європеїзація принципів (засад) цивільного законодавства України. *Приватне право і підприємництво*. № 20. 2020. С. 58–61.

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав із напрямку, з якого підготовлено дисертацію:

27. Kochyn V. The mechanism of responsibility of members of self-regulatory organizations. *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky*. Vol. 2. No. 6/2014. P. 19–21.

28. Kochyn V. European Economic Interest Grouping (EEIG): Implementation in Ukraine. *Osteuropa Recht*. 62. Jahrgang, Heft 4. 2016. P. 412–419.

29. Krupchan, O. D., Haidulin, O. O., Kochyn, V. V., Bernatskyi, M. V., Kochyna, K. A. Economic activity of legal entities: Elimination of the dualism of legal regulation in the context of convergence with european private law. *Asia Life Sciences*. 2020. Issue 1. P. 1–19. (Scopus)

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

30. Кочин В. В. Окремі проблеми юридичного забезпечення кооперації в Україні. *Проблеми здійснення та захисту суб'єктивних цивільних прав: зб. наук. пр. / НАПрН України, НДІ приват. права і підприємництва; за ред. д-ра юрид. наук, акад. НАПрН України В. В. Луця*. К.: Ред. журн. «Право України», 2013. С. 220–223.

31. Кочин В. В. Межі договороздатності юридичної особи. *Договірне регулювання суспільних відносин: Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції*, м. Запоріжжя, 19–20 квітня 2013 року / За заг. ред. Т. О. Коломієць. Запоріжжя: ЗНУ, 2013. С. 40–41.

32. Кочин В. В. Розмежування господарської та цивільної правосуб'єктності юридичної особи. *Фінансово-правове забезпечення господарської діяльності (реалії та перспективи): Збірник тез доповідей та повідомлень III Міжвузівської науково-практичної конференції*, м. Ірпінь, 5 квітня 2013 року. Ірпінь. С. 23–27.

33. Кочин В. В. Загальна та спеціальна цивільна правоздатність юридичних осіб: перспективи правозастосування. *Проблеми цивільного права та процесу: матеріали наук.-практ. конф., присвяченій пам'яті професора О. А. Пушкіна (25 травня 2013 р.)*. Х.: Харківський національний університет внутрішніх справ; Золота миля, 2013. С. 289–292.

34. Кочин В. В. Напрямки формування доктрини юридичної особи у вітчизняному праві. *Актуальні проблеми української цивілістики. Матеріали круглого столу (28–29 червня 2013 р.)*. К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2013. С. 24–26.

35. Кочин В. В. Юридичне значення статуту юридичної особи як корпоративного правочину. *Корпоративні правочини: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 27–28 вересня 2013 року*. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2013. С. 103–107.

36. Кочин В. В. Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку як інструмент здійснення і захисту житлових прав. *Непідприємницькі організації у механізмі реалізації права громадян на об'єднання (асоціації). Матеріали круглого столу (20 грудня 2013 р.)*. К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2013. С. 44–48

37. Кочин В. В. Місце юридичної особи у правовій системі України. *Правова доктрина – основа формування правової системи держави: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю Нац. акад. прав. наук України та обговоренню п'ятитомної монографії «Правова доктрина України»*, Харків, 20–21 листоп. 2013 р. X.: Право, 2013. С. 409–411.

38. Кочин В. В. Статус особи як підстава участі у цивільних відносинах. *Актуальні проблеми приватного права: матеріали між нар. наук.-практ. конф., присвяч. 92-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В. П. Маслова*, 28 лют. 2014 р. X., 2014. С. 236–239

39. Кочин В. В. Правовий режим благодійного ендавмента. *Актуальні проблеми приватного права: Збірник матеріалів конференції*. Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК». К.: Університет економіки та права «КРОК», 2014. С. 6–10.

40. Кочин В. В. Ризик та стабільність у правовому регулюванні економічних відносин. *Правовий порядок у підприємницьких відносинах: засоби забезпечення: Збірник матеріалів круглого столу*. За заг. ред. О. А. Беляневич. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2014. С. 64–68.

41. Кочин В. В. Фонди – юридичні особи як форма реалізації відносин з управління об'єктами цивільних прав. *Проблеми цивільного права та процесу: матеріали наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті професора О. А. Пушкіна (7 червня 2014 р.)*. X.: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2014. С. 184–187.

42. Кочин В. В. Поняття саморегулювальної організації за цивільним законодавством України. *Збірник матеріалів міжнародної наукової координаційної наради «Інформаційні проблеми комп'ютерних систем, юриспруденції, енергетики, економіки, моделювання та управління» (ICSM-2014)*. Тернопіль, 2014. С. 179–180.

43. Кочин В. В. Теорія цільового майна юридичної особи в сучасний період. *Договірне регулювання суспільних відносин. Статика та динаміка відносин власності: Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 30 травня 2014 року* / [В. В. Луць, Р. Б. Шишка, О. Г. Боднар, М. О. Ткалич та ін.] / За заг. ред. Р. Б. Шишки, О. Г. Боднаря. Запоріжжя: ЗНУ, 2014. С. 49–51.

44. Кочин В. В. Законодательство Украины о саморегулируемых организациях: современное состояние и унификация. *Правовое регулирование осуществления и защиты прав физических и юридических лиц: материалы Междунар. науч.-практ. конф., посвященной 90-летию профессора В. Ф. Чигира (Минск, 4–5 ноября 2014 г.)* / редкол.: И. Н. Колядко (гл. ред.) [и др.]. Минск: Право и экономика, 2014. С. 144–145.

45. Кочин В. В. Поняття та види саморегулювальних організацій. *АЕРО-2014. Повітряне і космічне право: [Матеріали Всеукраїнської конференції молодих учених і студентів, м. Київ, Національний авіаційний університет, 20 листопада 2014 р.]*. С. 514–516.

46. Кочин В. В. Загальна характеристика саморегулювання як організаційних відносин. *Корпоративне право України та інших європейських країн: порівняльно-правова характеристика: Збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (26-27 вересня 2014 р., м. Івано-Франківськ)*. НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України; за ред. д-ра юрид. наук., акад. НАПрН України В. В. Луця. Івано-Франківськ, 2014. С. 146–150.

47. Кочин В. В. Класифікація непідприємницьких юридичних осіб. *Удосконалення правового регулювання статусу непідприємницьких організацій в Україні: Збірник наукових праць (за результатами роботи «круглого столу»)*. За заг. ред. М. К. Галянтича. К.: НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2014. С. 31–36.

48. Кочин В. В. Засоби саморегулювання цивільних відносин. *Актуальні проблеми приватного права: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 93-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В. П. Маслова (Харків, 27 лютого 2015 р.)*. Х.: Право, 2015. С. 117–120.

49. Кочин В. В. Загальна характеристика відносин з участі осіб у непідприємницьких товариствах. *Юридична наука і практика: виклики часу: [Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції. Т. III, м. Київ, Національний авіаційний університет, 12 березня 2015 р.]*. С. 125–128.

50. Кочин В. В. Свобода підприємницької діяльності у механізмі здійснення суб'єктивних цивільних прав. *Теоретичні та практичні проблеми застосування цивільного та господарського законодавства: Збірник наукових матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК»*. К.: ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2015. С. 18–21.

51. Кочин В. В. Стимулювання інноваційної діяльності як напрямок державної підтримки малого підприємництва. *Інновації в юридичній освіті: [Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції до Дня науки. Т. II, м. Київ, Національний авіаційний університет, 21 травня 2015 р.]*. С. 207–209.

52. Кочин В. В. ОСББ як форма управління багатоквартирним будинком. *Проблеми цивільного права та процесу: Матеріали наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті професора О. А. Пушкіна (30 травня 2015 р.)*. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2015. С. 227–230.

53. Кочин В. В. Корпоративний устрій юридичної особи та корпоративні права учасників юридичної особи: гармонізація правового регулювання. *Корпоративне право України та інших європейських країн: шляхи гармонізації: Збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (2–3 жовтня 2015 р., м. Івано-Франківськ)*. НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України; за ред. д-ра юрид. наук, акад. НАПрН України В. В. Луця. Івано-Франківськ, 2015. С. 133–136.

54. Кочин В. В. Сучасний погляд на засоби державного регулювання

господарської діяльності. *Актуальні проблеми господарського права та процесу: Збірник матеріалів круглого столу*. За заг. ред. О. А. Беяневич. К. НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2015. С. 89–92.

55. Кочин В. В. Загальні засади захисту суб'єктивних цивільних прав учасників (членів) непідприємницьких товариств. *Проблеми вдосконалення приватноправових механізмів набуття, передачі, здійснення та захисту суб'єктивних цивільних прав: матеріали «круглого столу», присвяч. пам'яті проф. Чингізхана Нуфатовича Азімова, м. Харків, 18 грудня 2015 р.* / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Х., 2015. С. 120–123.

56. Кочин В. В. Об'єкти та методологічні засади дослідження інституту юридичних осіб. *Актуальні проблеми приватного права: матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 64-й річниці з дня народження д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В. П. Маслова (Харків, 19 лют. 2016 р.)*. Х.: Право, 2016. С. 112–115.

57. Кочин В. В. Загальні засади методики викладання курсу «Непідприємницькі юридичні особи». *Науково-методологічні проблеми викладання цивілістичних дисциплін в юридичних ВНЗ та факультетах України: Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції 16 березня 2016 р. (м. Київ)*. За заг. ред. професорів Ю. Л. Бошицького, В. В. Луця, Р. Б. Шишки, доцента О. В. Чернецької. Львів: «Галицька видавнича спілка», 2016. С. 103–108.

58. Кочин В. В. Відносини саморегулювання у предметі досліджень цивільного права. *Актуальні наукові дослідження сучасної юридичної науки: теорія та практика: Збірник матеріалів III Науково-практичної конференції*. Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК». К.: ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2016. С. 162–164.

59. Кочин В. В. Цивільно-правовий погляд на форму відносин. *Наукові пошуки у III тисячолітті: соціальний, правовий, економічний та гуманітарний виміри: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (22–23 квітня 2016 р.)*. Кіровоград: «КОД», 2016. С. 33–35.

60. Кочин В. В. Предмет, структура та методологія дослідження відносин у непідприємницьких товариствах. *Методологія приватного права (теоретичний дискурс та практичне застосування): матеріали міжнар. наук.-теорет. конф. (м. Київ, 10 червня 2016 р.)*. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2016. С. 168–171.

61. Кочин В. В. Принципи управління непідприємницькими товариствами: національне законодавство та acquis ЄС. *Адаптація корпоративного законодавства України до права Європейського Союзу: Збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (30 вересня – 1 жовтня 2016 р., м. Івано-Франківськ)*. НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України; за ред. д-ра юрид. наук., акад. НАПрН України В. В. Луця. Івано-Франківськ, 2016. С. 130–133.

62. Кочин В. В. Місце непідприємницьких товариств, що мають на меті

реалізацію суспільних інтересів, у системі юридичних осіб. *Юридичні особи публічного права: участь у цивільному обороті (Матвеевські цивілістичні читання). Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 8 листопада 2016 року.* К.: ТОВ «Білоцерківдрук», 2016. С. 84–86.

63. Кочин В. В. Договір про створення ЄОЕІ як форма регулювання економічної діяльності. *Актуальні проблеми приватного права: договір як правова форма регулювання приватних відносин: матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 95-й річниці з дня народження д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В. П. Маслова (Харків, 17 лют. 2017 р.).* Харків: Право, 2017. С. 127–129.

64. Кочин В. В. Особливості імплементації в Україні принципів участі (членства) у непідприємницькій організації. *Принципи і тенденції застосування приватного права ЄС і пострадянських країн. Матеріали VII Міжнародного цивілістичного форуму, Київ, 11–12 травня 2017 року.* К.: ТОВ «Білоцерківдрук», 2018. С. 233–227.

65. Кочин В. В. Межі участі неформальних організацій у цивільних відносинах. *Проблеми цивільного права та процесу: тези доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч. світлій пам'яті О. А. Пушкіна, 19–20 трав. 2017 р.* МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Харків. обласний осередок Всеукр. громад. орг. «Асоціація цивілістів України». Харків: ХНУВС, 2017. С. 136–139.

66. Кочин В. В. Корпоративний тип юридичних осіб: новітня парадигма чи синтетичний таксон цивілістики. *Корпоративне право України та європейських країн: питання теорії та практики. Збірник наукових праць за матеріалами XV Міжнародної науково-практичної конференції (6–7 жовтня 2017 р., м. Івано-Франківськ).* НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України; за ред. д-ра юрид. наук, акад. НАПрН України В. В. Луця. Івано-Франківськ. С. 131–135.

67. Кочин В. В. Приватноправова модель установи: європейський зразок чи українська прогалина. *Проблеми подальшого вдосконалення приватноправових механізмів набуття, передачі, здійснення та захисту суб'єктивних цивільних прав: матеріали наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. Чингізхана Нуфатовича Азімова (Харків, 21 груд. 2017 р.).* Харків, 2017. С. 114–120.

68. Кочин В. В. Судовий захист прав та інтересів учасників відносин непідприємницьких товариств та установ. *Актуальні проблеми приватного права: матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 96-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В. П. Маслова (Харків, 14 лют. 2018 р.).* Харків: Право, 2018. С. 103–105.

69. Кочин В. В. Майбутні метаморфози регулювання відносин припинення юридичної особи: «рівняння» з кількома невідомими. *Проблеми цивільного права та процесу: тези доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч. світлій пам'яті О. А. Пушкіна, Харків, 25 травн. 2018 р.* МВС України, Харків. нац. Ун-т внутр. справ; Харків. обласний осередок Всеукр. громад. орг. «Асоціація цивілістів України». Харків: ХНУВС, 2018. С. 158–161.

70. Кочин В. В. Колективні суб'єктивні цивільні права та цивільні процесуальні права. *Імплементация міжнародних стандартів у цивільне та господарське судочинство України: збірник матеріалів науково-практичного круглого столу (м. Київ, 16 травня 2018 р.)*. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2018. С. 56–60.

71. Кочин В. В. «Анатомія» та «фізіологія» юридичної особи приватного права: проблеми доктрини та законодавства. *Корпоративне право України та країн Європейського Союзу: новели законодавства: Збірник наукових праць за матеріалами XVI Міжнародної науково-практичної конференції (5-6 жовтня 2018 р., м. Івано-Франківськ)*. НДІ приватного права і підприємництва імені акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України; за ред. д-ра юрид. наук, акад. НАПрН України В. В. Луця. Івано-Франківськ, 2018. С. 85–89.

72. Кочин В. В. Методологічні засади дослідження “lex sportiva”. *Спортивне право України: сучасний стан і перспективи розвитку: тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 19 жовтня 2018 року*. За заг. ред. М. О. Ткалича. Запоріжжя: ЗНУ, 2018. С. 24–26.

73. Кочин В. В. Принципи цивільного права України: проблеми нормативного закріплення та наукового пізнання. *Актуальні проблеми приватного права: матеріали XVII наук.-практ. конф., присвяч. 97-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В. П. Маслова (Харків, 22 лют. 2019 р.)*. Харків: Право, 2019. С. 165–168.

74. Кочин В. В. Захист прав і свобод осіб непідприємницькими товариствами: матеріальні та процесуальні аспекти. *Імплементация міжнародних стандартів у цивільне та господарське судочинство України: збірник матеріалів II науково-практичного круглого столу (м. Київ, 17 травня 2019 р.)*. Наук. ред. Бобрик В. І. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2019. С. 37–43.

75. Кочин В. В. Загальні положення асquis ЄС щодо регулювання відносин у непідприємницьких товариствах та установах. *Проблеми цивільного права та процесу: тези доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч. світлій пам'яті О. А. Пушкіна, Харків, 24 трав. 2019 р.* МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Харків, обласний осередок Всеукр. гром. орг. «Асоціація цивілістів України». Харків: ХНУВС, 2019. С. 251–256.

76. Кочин В. В. Юридичний спір в юридичній особі: дедукція та індукція щодо юрисдикційної належності. *Правовий захист корпоративних прав за законодавством України та країн Європейського Союзу: Збірник наукових праць за матеріалами XVII Міжнародної науково-практичної конференції (27–28 вересня 2019 року, м. Івано-Франківськ)*. НДІ приватного права і підприємництва імені акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України; за ред. д-ра юрид. наук, акад. НАПрН України В. В. Луця. Івано-Франківськ, 2019. С. 128–133.

77. Кочин В. В. Загальні положення механізму цивільно-правової відповідальності учасників відносин у непідприємницьких товариствах та

установах. *Модернізація цивільно-правової відповідальності. Матвєєвські цивілістичні читання. Матеріали міжн. наук.-практ. конф. Київ, 18 жовт. 2019 р.* Р. А. Майданик, В. В. Цюра та ін.; відп. ред. Р. А. Майданик. К., 2019. С. 99–102.

78. Кочин В. В. Squeeze-out vs ст. 41 Конституції України. *Проблеми вдосконалення приватноправових механізмів набуття, передачі, здійснення та захисту суб'єктивних цивільних та сімейних прав: матеріали наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. Ч. Н. Азімова та 20-річчю з дня створення каф. цив. права № 2 (Харків, 29 листоп. 2019 р.)*. Харків: Право, 2019. С. 232–235.

79. Кочин В. В. Напрямки приватизації суспільних відносин як фактор розвитку цивільного права: нові виклики та перспективи. *Цивільне право України: нові виклики і перспективи розвитку: матеріали XVIII міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 98-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В. П. Маслова (Харків, 28 лют. 2020 р.)*. Харків: Право, 2020. С. 85–88.

80. Кочин В. В. Сутність та зміст свободи у приватному праві. *Проблеми цивільного права та процесу : тези доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч. 95-й річниці від дня народження О. А. Пушкіна (Харків, 22 травня 2020 р.)*. МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Харків. обласний осередок Всеукр. громад. орг. «Асоціація цивілістів України». Харків : ХНУВС, 2020. С. 254–258.

81. Кочин В. В. Державне регулювання системи гарантування вкладів фізичних осіб в Україні vs імплементація EU *acquis on deposit guarantee schemes*. *Господарське право та процес в умовах трансформації суспільних відносин: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (в авторській редакції), (м. Кривий Ріг, 25 вересня 2020 року. Кривий Ріг: ДЮІ МВС України, 2020. С. 117–121.*

82. Кочин В. В. Адміністрування недержавного пенсійного фонду: стан та перспективи удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг. *Законодавство про акціонерні товариства: новації та перспективи: Збірник наукових праць за матеріалами XVIII Міжнародної науково-практичної конференції (23 жовтня 2020 року, м. Івано-Франківськ)*. НДІ приватного права і підприємництва імені акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України; за ред. д-ра юрид. наук, акад. НАПрН України В.В.Луця. Київ – Івано-Франківськ, 2020. С. 57–61.

83. Кочин В. В. Загальні принципи відносин між Україною та ЄС. *Приватноправові принципи регулювання суспільних відносин: досвід ЄС та України. Збірник наукових праць за матеріалами науково-практичного «круглого столу» (в рамках XIV Всеукраїнського фестивалю науки, 15 травня 2020 року м. Київ)*. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2020. С. 71–77.

84. Кочин В. В. Реалізація принципу безпеки у відносинах з використання партійної символіки. *Безпека в сфері інтелектуальної власності: виступи учасників Другої Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 3 грудня 2020 р.)*. Відповідальний за випуск професор Р. Б. Шишка. К.: Видавництво Ліра-К. 2020. С. 55–58.

Публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації:

85. Кочин В. В. Обмеження ризиків підприємницької діяльності членів саморегульованої організації. *Стабільність цивільного обороту в Україні: проблеми забезпечення: збірник наукових праць. Випуск другий.* Беляневич О. А., Берестова І. Е., Гриняк А. Б. та ін. / За ред. О. А. Беляневич. К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2014. С. 153–166.

86. Кочин В. В. Науково-практичний коментар законодавства про саморегульовані організації в Україні. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2015. 40 с.

87. Кочин В. В., Проценко В. В. Застосування звичаїв ділового обороту як засобу саморегулювання підприємницьких відносин. *Стабільність цивільного обороту в Україні: проблеми забезпечення: збірник наукових праць. Випуск 3.* Беляневич О. А., Бакалінська О. О., Гриняк А. Б. та ін.; за ред. О. А. Беляневич. К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2015. С. 99–115.

88. Кочин В. В. Теоретичні проблеми системи непідприємницьких товариств як юридичних осіб приватного права. *Актуальні проблеми правознавства.* 2016. Випуск 1. С. 119–122.

89. Кочин В. В. Види юридичних осіб та їх співвідношення з видами господарської діяльності. *Стабільність цивільного обороту в Україні: проблеми забезпечення. Збірник наукових праць.* Випуск 4. Беляневич О. А., Безух О. В., Бакалінська О. О. та ін., за ред. О. А. Беляневич. К.: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2016. С. 84–103.

90. Кочин В. В. Публічний порядок у механізмі регулювання цивільних відносин у непідприємницьких товариствах та установах. *Стабільність цивільного обороту в Україні: проблеми забезпечення. Збірник наукових праць. Випуск 5.* Беляневич О. А., Безух О. В., Бакалінська О. О. та ін., за ред. О. А. Беляневич. К. НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2017. С. 144–166.

91. Кочин В. В. Приватноправове підґрунтя євроінтеграції України: законодавчий та науковий аспекти. *Забезпечення міжнародної приватноправової інтеграційної стратегії України. Збірник наукових праць.* За заг. ред. В. І. Короля та В. В. Кочина. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України. 2017. С. 8–15.

92. Кочин В. В. Методологія досліджень відносин у непідприємницьких товариствах та установах [Електронний ресурс]. *Ius Privatum (legal doctrine and practice / правова доктрина і практика).* 2017. 2. С. 41-50. URL: <https://bit.ly/3kZKlyx> (Дата звернення: 22.12.2020).

93. Kochyn V. V. The Regulation of Economic Relations in Civil Society: the European Private Law Approach [On-line resource]. *Ius Privatum (legal doctrine and practice / правова доктрина і практика).* 2018. 1. P. 46-60. URL: <https://bit.ly/2GnP3Hq> (Date of access: 22.12.2020).

94. Кочин В. В. Засади регулювання економічних відносин в умовах громадянського суспільства. *Правове забезпечення ринкових відносин в умовах громадянського суспільства: збірник наукових праць*. Випуск 1. Беляневич О. А., Безух О. В., Бакалінська О. О., Вінник О. М. та ін., за ред. О. А. Беляневич. К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2018. С. 106–124.

95. Кочин В. В. Структура механізму правового регулювання відносин, що виникають щодо ендавментів наукових установ та закладів освіти [Електронний ресурс]. *Ius Privatum (legal doctrine and practice / правова доктрина і практика)*. 2018. 2. С. 58-76. URL: <https://bit.ly/2EPbEfz> (Дата звернення: 22.12.2020).

96. Кочин В. В. Место непредпринимательских обществ в системе юридических лиц: проблемы доктрины, методологии и систематизации. *Очерки права компаний: сборник статей*. И. В. Спасибо-Фатеева, Н. Ю. Филатова и др.; отв. ред. И. В. Спасибо-Фатеева. Харьков: ЧП «ЭКУС», Сообщество «Цивилистическая платформа», 2019. С. 186–210.

97. Кочин В. В. Поняття та ознаки саморегулювання у сфері туризму. *Перспективи розвитку туризму в Україні: збірник статей до ювілею В. К. Федорченка*. Відп. ред. Федорченко Н. В.; Мінич І. М. Тернопіль: Підручники і посібники, 2019. С. 185–191.

98. Kochyn V. V. Civil relations in non-entrepreneurial societies and foundations: current status of regulation and prospects of adaptation to acquis EU [On-line resource]. *Ius Privatum (legal doctrine and practice / правова доктрина і практика)*. 2019. № 1. P. 45–54. URL: <https://bit.ly/2SgBs7G> (Date of access: 22.12.2020).

99. Галянтич М. К., Кочин В. В. *Правовий статус громадських об'єднань. Коментар. Законодавство. Судова практика*. Наук.-практ. посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 324 с.

100. Кочин В. В. *Елементи адаптації законодавства України, що регулює відносини у невідприємницьких товариствах та установах, до acquis ЄС* [Електронний ресурс]. *Ius Privatum (legal doctrine and practice / правова доктрина і практика)*. 2020. № 1–2. С. 64–76. URL: <https://bit.ly/3h7W3Xb> (Дата звернення: 22.12.2020).

АНОТАЦІЇ

Кочин В. В. Цивільні відносини у невідприємницьких товариствах та установах: теоретико-правові засади адаптації законодавства України до acquis ЄС. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, Київ, 2021.

Дисертацію присвячено розв'язанню наукової проблеми, яка полягає у формулюванні сучасної, цілісної, завершеної теорії цивільних відносин у

непідприємницьких товариствах та установах як організаціях на основі теоретичних та практичних засад адаптації законодавства України до *acquis* ЄС.

У роботі визначено ступінь наукової розробки проблематики відносин у непідприємницьких товариствах та установах у вітчизняній та європейській правових доктринах, окреслено гносеологію правової природи відносин у непідприємницьких товариствах та установах в Україні та державах-членах ЄС. Встановлено *acquis* ЄС щодо відносин у непідприємницьких товариствах та установах, окреслено механізм правового регулювання відносин у непідприємницьких товариствах та установах в Україні як об'єкт адаптації до *acquis* ЄС та визначено елементи адаптації законодавства України, що регулює відносини у непідприємницьких товариствах та установах, до *acquis* ЄС. Обґрунтовано екзистенціальні засади, визначено сутність та сформульовано систему непідприємницьких товариств та установ. Обґрунтовано місце непідприємницьких товариств та установ у механізмі здійснення цивільних прав та інтересів осіб, а також охарактеризовано кооперацію, кооперативні відносини та непідприємницькі кооперативи. Визначено особливості здійснення, охорони та захисту суб'єктивних цивільних прав та виконання обов'язків, а також особливості цивільно-правової відповідальності учасників відносин у непідприємницьких товариствах та установах. Сформульовано перспективи удосконалення цивільно-правового регулювання відносин у непідприємницьких товариствах та установах в Україні.

Ключові слова: непідприємницьке товариство, установа, цивільні відносини, відносини членства, кооперація, юридична особа приватного права, адаптація законодавства, *acquis* ЄС, громадянське суспільство.

Кочин В. В. Гражданские отношения в непредпринимательских обществах и учреждениях: теоретико-правовые основы адаптации законодательства Украины к *acquis* ЕС. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук по специальности 12.00.03 – гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право. – Научно-исследовательский институт частного права и предпринимательства имени академика Ф. Г. Бурчака НАПрН Украины, Киев, 2021.

Диссертация посвящена решению научной проблемы, которая заключается в формулировке современной, целостной, завершенной теории гражданских отношений в непредпринимательских обществах и учреждениях как организациях на основе теоретических и практических основ адаптации законодательства Украины к *acquis* ЕС.

В работе определена степень научной разработки проблематики отношений в непредпринимательских обществах и учреждениях в отечественной и европейской правовых доктринах, обозначены гносеологию правовой природы отношений в непредпринимательских обществах и учреждениях в Украине и государствах-членах

ЕС. Установлено *acquis* ЕС об отношениях в непредпринимательских обществах и учреждениях, определены механизм правового регулирования отношений в непредпринимательских обществах и учреждениях в Украине как объект адаптации к *acquis* ЕС и определены элементы адаптации законодательства Украины, регулирующего отношения в непредпринимательских обществах и учреждениях, к *acquis* ЕС. Обоснованно экзистенциальные основы, определены сущность и сформулирована система непредпринимательских обществ и учреждений. Обосновано место непредпринимательских обществ и учреждений в механизме осуществления гражданских прав и интересов лиц, а также охарактеризованы кооперация, кооперативные отношения и непредпринимательские кооперативы. Определены особенности осуществления, охраны и защиты субъективных гражданских прав и исполнения обязанностей, а также особенности гражданско-правовой ответственности участников отношений в непредпринимательских обществах и учреждениях. Сформулированы перспективы совершенствования гражданско-правового регулирования отношений в непредпринимательских обществах и учреждениях в Украине.

Ключевые слова: непредпринимательское общество, учреждение, гражданские отношения, отношения членства, кооперация, юридическое лицо частного права, адаптация законодательства, *acquis* ЕС, гражданское общество.

Kochyn V. V. Civil relations in non-entrepreneurial societies and foundations: theoretical and legal bases of adaptation of the legislation of Ukraine to the EU *acquis*. – The qualified scientific work on the right of the manuscript.

The dissertation for the scientific degree of Doctor of Science of Law on specialty 12.00.03 – Civil Law and Civil Process; Family Law; International Private Law. – The Academician F. H. Burchak Scientific-Research Institute of Private Law and Entrepreneurship of National Academy of Law Sciences of Ukraine, Kyiv, 2021.

The dissertation is devoted to solving a scientific problem, which is to formulate a modern, holistic, complete theory of civil relations in non-entrepreneurial societies and foundations as organisations based on theoretical and practical principles of adaptation of Ukrainian legislation to the EU *acquis*.

The legal nature of relations in non-entrepreneurial societies and foundations in Ukraine and EU member states is based on private law, as they are formed according to the personal non-property right to freedom of association (for non-entrepreneurial societies) or the owner's right to allocate property (for foundations). Public-law features of non-entrepreneurial societies and foundations form the appropriate status for participation in public relevant relations (state-confessional, electoral, collective agreements, protection of public order, etc.). The structure of the mechanism of legal regulation of relations in non-entrepreneurial societies and foundations corresponds to the general model of regulation of civil relations and is reduced to: 1) legal regulation; 2) law implementation (realization); 3) law enforcement.

Taxons (classification units) of legal entities of private law are distinguished:

1) subtype – according to the substrate (basis) of creation of a legal entity of private law; 2) genus – in accordance with the purpose of creation and the legal share of the received profit (income); 3) group – in accordance with the economic interests realized by legal entities; 4) subgroup – in accordance with the details of the interests that are realized, and the availability of power (the possibility of self-regulation of relations within and outside the organisation); 5) form – in accordance with the organisational and legal form of legal entities of private law, enshrined in law; 6) supporting form – in accordance with the specifics of the relations that arise in accordance with the organisational and legal form.

Non-entrepreneurial societies that pursue privately useful interests provide: (a) personal non-property rights of participants and are the “simplest” form of organisation of public relations, which does not require a complex system of governing bodies; (b) the exercise of property rights, in particular the allocation of joint ownership rights or the formation of capital for the purpose of obtaining future cash benefits, therefore requiring the formation of additional management bodies of competent specialists or the conclusion of contractual relations with professional market participants. Legal regulation of the model of non-entrepreneurial societies aimed at the realization of public rights and interests is based on the realization of freedom of association, so public associations and trade unions, depending on the direction of their activities and relations with public authorities, can be both privately useful and publicly useful. Special legislative regulation may require a separate consolidation of the legal status of political parties, charitable and religious organisations, in accordance with the peculiarities of the legal order of the state. The foundation is a legal entity that is created by the refusal of the owner of the property in its favor in the constitutive act or will, as well as the appointment of governing bodies and the purpose of activities that are the basis for shaping the interests of the institution in the future. The use of the term “institution” (заклад) in the legislation is made in order to give a legal entity the appropriate legal status (educational institution, health care institution, restaurant institution, etc.) and does not correspond to the organisational and legal form of the foundation because it is a conditional marking. Cooperation is considered within the non-entrepreneurial sector on the basis of a common feature of creation (association of persons), as well as preferential terms (such as non-profit organisations, according to the TC of Ukraine). That is why the legal regulation of the status of cooperative organisations is possible both within the framework of civil and special legislation, taking into account the peculiarities of their activities. That is why these legal entities are a kind of “intermediate link” under entrepreneurial and non-entrepreneurial relations.

The realization of the rights and performance of duties by the participants in the relations in non-entrepreneurial societies and foundations is reduced to the achievement of the interests of the legal entity (private initiative or public benefit). The limits of the realization of subjective rights are defined by “internal”, agreed governing bodies, as well as “external”, formed by “umbrella” organisations (eg, federation), norms that are generally reduced to corporate governance (in the narrow sense – the organisation, and in the broad – to motivate the actions of persons in other private relationships). The status of “umbrella” organisations is characterized by public restrictions on their activities. The

protection of subjective civil rights and interests of members of non-entrepreneurial societies and foundations is carried out at the level of internal relations (including by resolving internal disputes), as well as by realization of collective rights (in particular, by appeal to the court). The protection of subjective rights and interests corresponds to the legal model of protection with a reservation on the substantive jurisdiction of disputes, which must be of a legal nature. The mechanism of civil liability of the parties in non-entrepreneurial societies and foundations is a special place of liability as a legal consequence of the performance (positive responsibility – encouragement) or non-performance (retrospective liability) of subjective civil duty.

Improving the legislation on non-entrepreneurial societies and foundations is reduced to the following areas: 1) the Civil Code of Ukraine, general provisions that develop the right to freedom of association and disposal of property, provisions on corporate acts with the establishment of features for entrepreneurial / non-entrepreneurial societies and foundations, the general model of the system of government, determining the conditions of need for a two-tier model, the provisions for the establishment of foundations); Economic Code of Ukraine (general provisions on state regulation of economic activity; special provisions on state regulation of non-entrepreneurial (non-commercial) activities); 2) special laws establishing the peculiarities of the activities of non-entrepreneurial companies and institutions in accordance with the codified acts.

Keywords: non-entrepreneurial society, foundation, civil relations, membership relations, cooperation, legal entity of private law, adaptation of legislation, EU acquis, civil society.

Підписано до друку 08.04.2021
Формат 60 x 90 ¹/₁₆. Папір офсетний № 2.
Друк цифровий.
Ум. друк. арк. 1,9 арк.
Тираж 150 прим. Замовлення № 3093

Віддруковано типографії ФОП Степенко Р.Д.
01103, м. Київ, бульвар Дружби Народів, 24/2.
тел.: (044) 223-81-79, Е-mail: 6724642@ukr.net, www.urb.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 7205 від 03.12.2020